

อิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
ต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ: การวิเคราะห์เชิงพุทธจิตวิทยา
The Influence of Buddhist Principles in Thai Society on the Political
Decision-Making of the Elderly: A Buddhist Psychological Analysis

พระครูศรีปวรบัณฑิต¹, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์², พัชรียา ฟองจันตา³

และ อนรรักษ์ วงศ์เขียว⁴

Phrakrusripavarabandit¹, Silawat Chaiwong², Patchareeya Fongchanta³ and

Anuruk Wongkhiao⁴

Received: 11 September 2025; Revised: 25 November 2025; Accepted: 04 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งวิเคราะห์และประเมินอิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทย โดยพิจารณาผ่านกรอบคิดเชิงพุทธจิตวิทยา การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสารจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง พร้อมบูรณาการแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาและทฤษฎีการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจกลไกทางจิตและปัจจัยทางธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์พบว่า หลักธรรมสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ ได้แก่ โยนิโสมนสิการ, กาลามสูตร, ทศพิธราชธรรม, อปริหานิยธรรม และ พรหมวิหาร 4 นอกจากนี้ กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุยังมีลักษณะเฉพาะ 4 ประการตามแนวพุทธจิตวิทยา คือ (1) การใช้ประสบการณ์ชีวิตผสมกับหลักธรรมในการพิจารณา (2) ความกังวลเกี่ยวกับผลของกรรม บุญ-บาป ที่มีต่อการเลือกผู้นำ (3) การตระหนักถึงหลักอนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ซึ่งส่งผลต่อมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และ (4) การให้ความสำคัญกับคุณธรรมของผู้นำมากกว่านโยบายเฉพาะหน้า สรุปได้ว่าผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง มีแนวโน้มที่จะตัดสินใจทางการเมืองด้วยวิจรณญาณที่รอบคอบและมีคุณธรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือไม่สมบูรณ์เกี่ยวกับหลักธรรม ก็อาจนำไปสู่การตัดสินใจที่บิดเบือนได้ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการส่งเสริม

^{1 2 3 4} วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Nakhon Lampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: bovorvit55@gmail.com

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพะทางการเมืองของผู้สูงอายุและประชาชนทุกกลุ่มในสังคมไทย

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยา; การตัดสินใจทางการเมือง; ผู้สูงอายุ; หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา; คุณภาพะทางการเมือง

Abstract

This academic article aimed to analyze and assess the influence of Buddhist principles on the political decision-making processes of older adults within the context of Thai society, through the lens of Buddhist psychology. Employing a qualitative research methodology, the study involved textual analysis of Buddhist scriptures, books, treatises, and related academic works, integrating concepts from Buddhist psychology and political decision-making theories to explore the psychological mechanisms and moral factors that shaped elders' political behavior. The analysis revealed that key Buddhist teachings influencing political decisions among older adults included Yoniso-manasikāra (wise reflection), the Kālāma Sutta, the Ten Royal Virtues (Dasavidha-rājadhamma), Aparihāniyadhamma (principles of non-decline), and the Four Brahmavihāras (Divine Abodes). Furthermore, four distinct features characterized elders' political decision-making from a Buddhist psychological perspective: 1) integration of life experience with Buddhist principles in deliberation; 2) moral concern regarding karmic consequences of choosing leaders; 3) awareness of anicca (impermanence), which shaped their attitudes toward political change; and 4) prioritization of leaders' moral integrity over short-term policies.

In conclusion, older adults with a profound understanding of Buddhist doctrines tended to make political decisions with greater discernment, mindfulness, and ethical consideration offering valuable insights into the interplay between religion and politics. However, misinterpretations or incomplete understanding of these doctrines could have led to distorted decision-making. Hence, the study recommended promoting accurate comprehension of Buddhist principles to enhance political maturity among the elderly and the wider Thai populace.

Keywords: Buddhist Psychology; Political Decision-Making; Elderly People; Buddhist Principles; Political Maturity

บทนำ

พระพุทธศาสนายู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานนับพันปี พระพุทธศาสนาถือว่ามียุทธียุทธพลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ของคนในสังคมไทย รวมถึงลักษณะนิสัยของคนในสังคมไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ซึ่งนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในสังคมไทย (หลักคำสอนทางศาสนา จึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกหรือพฤติกรรมของคนไทยในทุกด้าน รวมถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองด้วย อิทธิพลนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในกลุ่ม ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผูกพันและเข้าใจคำสอนเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง ทำให้หลักธรรมมีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตของคนกลุ่มนี้

การศึกษานี้ มีความสำคัญอย่างมากทั้งในแง่ของความรู้ในทางวิชาการ และการนำไปใช้ในชีวิตจริง เช่น ปัจจุบันยังมีการศึกษาที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความคิดความอ่าน และเรื่องการเมืองอยู่อย่างจำกัด การศึกษานี้จึงตั้งใจที่จะเพิ่มพูนความรู้ในส่วนที่ยังเป็นช่องว่างนี้ ในทางปฏิบัติผลวิเคราะห์ว่า ผู้สูงอายุมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจทางการเมืองของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและชุมชนที่ให้ความสำคัญกับความผูกพันทางวัฒนธรรมสูง ดังนั้นการเข้าใจความเชื่อมโยงดังกล่าวจึงเป็นเรื่องจำเป็น

เป้าหมายหลักของการศึกษานี้ คือ การทำความเข้าใจ ความเชื่อมโยงและผลกระทบของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อการตัดสินใจทางการเมือง และความเข้าใจการเมืองที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ ว่ามีคุณธรรม ได้อย่างไร ผลที่ได้จากการศึกษานี้ จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมให้ประชาชน มีความเข้าใจเรื่องการเมืองที่ดีขึ้นผ่านการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เนื้อเรื่อง

การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต่อการตัดสินใจทางการเมืองยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในมิติทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงระหว่างความเข้าใจในหลักธรรมกับกระบวนการทางความคิดและการตัดสินใจ ดังที่ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "การศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติทางการเมืองส่วนใหญ่ มักเน้นไปที่การวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ แต่ยังขาดการศึกษาเชิงประจักษ์ว่าหลักธรรมเหล่านั้น ถูกตีความและนำไปใช้จริงในการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มคนในสังคมปัจจุบันอย่างไร" การศึกษาในเชิงพุทธจิตวิทยา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเติมเต็มช่องว่างทางการศึกษาดังกล่าว (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2560)

บทความนี้ มุ่งวิเคราะห์อิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ โดยใช้กรอบแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับกลไกทางจิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนผ่านประสบการณ์ชีวิตความศรัทธา และการปฏิบัติธรรมที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน การวิเคราะห์จะจัดแบ่งตามกลุ่ม หลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อ

มิติต่าง ๆ ของกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพื่ออธิบายอย่างเป็นระบบถึงความเชื่อมโยงระหว่าง “หลักธรรม – จิตวิทยา – พฤติกรรมทางการเมือง” ของผู้สูงอายุในสังคมไทย

1. กลุ่มหลักธรรมด้านปัญญา : การใช้เหตุผลในการตัดสินใจทางการเมือง

1.1 โยนิโสมนสิการกับการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

ตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายว่า “โยนิโสมนิการ” การทำในใจโดยแยบคายกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย การพิจารณาโดยแยบคายคือ พิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับ จนถึงต้นเหตุแยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสถานะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรือตรึงตรองให้รู้จักสิ่งที่ดียิ่งกว่าคุณธรรมให้เกิดขึ้น โดยอุบายที่ชอบ ซึ่งจะมีให้เกิดอวิชาและต้นหาความรู้จักคิดคิดถุวิธี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551) เมื่อเข้าใจสาเหตุและผลลัพธ์ ผู้สูงอายุจะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบมากขึ้น

โยนิโสมนสิการกับการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของผู้สูงอายุ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่หมายถึง “การทำในใจโดยแยบคาย” หรือการพิจารณาโดยอุบายอันแยบคาย ซึ่งคือ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล เพื่อเข้าถึงความจริงอย่างใดก็ได้ การประยุกต์ใช้หลักหลักธรรมนี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุ สามารถวิเคราะห์ข่าวสารการเมืองได้อย่างรอบด้าน มีเหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมและประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

1.2 กาลามสูตรกับการต่อต้านข้อมูลเท็จและการโฆษณาชวนเชื่อ

ในแง่มุมของหลักธรรมที่นำมาพิจารณาข่าวปลอมนั้น กาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตร เป็นพระสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนา ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษจากนักวิชาการและนักวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้แก่ชาวกาลามะ ซึ่งอยู่ในเกสปุตตนิคม แคว้นโกศล กาลามสูตร หมายถึงวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักความเชื่อ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ 10 ประการ ได้แก่ (1) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา (2) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา (3) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ (4) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ (5) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) (6) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান (7) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (8) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (9) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ (10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือ ว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

การแปลว่า “อย่าเชื่อ” นั้น ในทางพระพุทธศาสนาให้ความหมายลึกซึ้งกว่านั้นคือ “อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ” พระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุผลในข้อที่อย่าเพิ่งเชื่อดังกล่าวมาดังนี้ โดยตรัสว่า

“กาลามะทั้งหลาย” เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่ (พระไตรปิฎกฉบับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539)

จากการสังเกตพบว่า ผู้สูงอายุที่นำหลักกาลามสูตรมาปฏิบัติจะตั้งคำถามต่อข้อมูลทางการเมือง อย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยไม่ยอมรับข่าวสารใด ๆ โดยง่าย หลักธรรมกาลามสูตรนี้จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบ ก่อนที่ข้อมูลจะถูกนำไปสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงลึก

อย่างไรก็ดี การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรยังมีข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ขาดทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้ อีกทั้งยังมีแนวโน้มของ “อคติยืนยันตนเอง” ซึ่งทำให้ผู้รับข่าวสารเลือกเชื่อ เฉพาะข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตน ส่งผลให้การใช้หลักกาลามสูตรเพื่อป้องกันข้อมูลที่ยังไม่บรรลุผลอย่างเต็มที่

2. กลุ่มหลักธรรมด้านศีลธรรม : การประเมินคุณธรรมของผู้นำทางการเมือง

2.1 ทศพิทธราชธรรมกับการเลือกผู้นำทางการเมือง

สำหรับหลักทศพิทธราชธรรมไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่า ต้องเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้นที่ต้องประพฤติปฏิบัติตาม แต่แท้จริงหลักทศพิทธราชธรรมเป็นหลักคุณธรรมที่ผู้ปกครองพึงจะต้องปฏิบัติเพื่อเป็นพื้นฐานของความสุข ความเจริญก้าวหน้า (ทัตทวง บุญญาธิการ และคณะ, 2558) เมื่อกล่าวถึง “ทศพิทธราชธรรม” กลุ่มคนจำนวนมากมักจะเข้าใจกันว่า “เป็นธรรมของพระราชา” หรือ “เป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระราชา” เท่านั้น แต่เมื่อวิเคราะห์ตามเจตนารมณ์ของหลักการนี้ตามที่ปรากฏในอัครคัมภีร์หลักที่กล่าวถึงที่มาของคำว่า “ราชา” แล้วพบว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้ออกแบบหลักการนี้ขึ้นมา เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับกลุ่มคนที่ได้รับการเรียกขานโดยชื่อว่า “ราชา” เท่านั้น หากทรงมุ่งเน้นให้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับ “กลุ่มคนชนชั้นปกครองหรือผู้นำ” โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในระดับใดก็ตามก็ตาม (พระมหาพรหม ฐมฺหาโส, 2556)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบของหลักทศพิทธราชธรรมต่อการพัฒนาภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย การประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายมิติ ทั้งต่อตัวผู้นำเองและองค์กรโดยรวม ในด้านจิตใจ หลักทศพิทธราชธรรม ช่วยหล่อหลอมให้ผู้นำมีพัฒนาการทางสติปัญญาและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล (สมบุญ สุขสำราญ, 2564) ผ่านการฝึกฝนความคิดและการตัดสินใจอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ทำให้ผู้นำสามารถเผชิญกับความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ก็เป็นอีกหนึ่งผลลัพธ์ที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ 2564) ที่พบว่า ผู้นำที่ยึดหลักทศพิทธราชธรรมมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และจัดการความเครียดได้ดีกว่า

นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการใช้หลักธรรมทศพิทธราชธรรม เป็นเกณฑ์ช่วยพัฒนา สติปัญญา วิสัยทัศน์ ความเข้มแข็งทางจิตใจ และความฉลาดทางอารมณ์ ของผู้นำนั้น ซึ่งจะถูกผู้สูงอายุนำมาใช้ในฐานะ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อกำหนดว่าผู้สมัครคนใดหรือพรรคใดที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะ “ปกครอง” และ “บริหาร” ประเทศสำหรับผู้สูงอายุไทย ทศพิทธราชธรรมจึงไม่ใช่แค่หลักธรรมทางศาสนา แต่เป็น กรอบจริยธรรมที่เข้มงวด ในการ ประเมินภาวะผู้นำ ก่อนการตัดสินใจทางการเมือง โดยผู้สูงอายุจะโอนถ่ายความคาดหวังที่ว่า “ผู้นำที่ดีต้องมีคุณธรรม” จาก

กรอบความคิดดั้งเดิม มาสู่การลงคะแนนเสียงเพื่อคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติทางจิตใจ และจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมดังกล่าว

2.2 เบญจศีล - เบญจธรรมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสันติ

เบญจศีล มีบทบาทสำคัญในสังคมอินเดียโบราณ โดยเฉพาะจากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์จกัณฐกสูตรว่า หลักศีลธรรม 4 ข้อ ได้แก่ 1) อทินนาทาน (ไม่ลักทรัพย์) 2) ปาณาติบาต (ไม่ฆ่า) 3) มุสาวาท (ไม่พูดเท็จ) 4) กาเมสุมิถยาจาร (ไม่ผิดในกาม) ได้รับการยอมรับว่าช่วยป้องกันความเสื่อมถอยของอายุ วรรณะ และคุณธรรมของผู้คน เมื่อประชาชนปรึกษากันและร่วมกันปฏิบัติตามศีลเหล่านี้ ก็พบว่าชีวิตและสังคมดีขึ้นอย่างชัดเจน (ที.ปา. (ไทย), 11/92-105/68-77)

เบญจศีล เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมและโลก จึงได้รับสมญานามหลากหลาย เช่น “มนุษยธรรม” หมายถึง ธรรมของมนุษย์ที่ช่วยให้สังคมสงบสุข, “นิจศีล” หรือ “นิตยศีล” ที่บุคคลทุกคนควรรักษายาวต่อเนื่อง, “คิหิศีล” ศีลของคฤหัสถ์ และ “อาคารยวินัย” วินัยของผู้ครองเรือนเบญจศีล หรือศีล 5 ประกอบด้วยข้อปฏิบัติพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่ 1) จดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ไม่ประทุษร้ายชีวิตผู้อื่น 2) จดเว้นจากการลักขโมย ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่น 3) จดเว้นจากการประพฤติดินในกาม 4) จดเว้นจากการพูดเท็จ 5) จดเว้นจากการเสพของมีนเมา(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2549)

เบญจธรรม หรือธรรม 5 เป็นหลักปฏิบัติที่ส่งเสริมศีล 5 ให้สมบูรณ์ ช่วยให้ผู้นับถือมีคุณธรรม เจริญก้าวหน้า และปราศจากเวรภัย การรักษาเบญจศีลและเบญจธรรมอย่างครบถ้วนทำให้บุคคลเป็น “สารถชน” หรือ “กัลปยานชน” คือ ผู้มีความประพฤติดีงาม ซึ่งนำไปสู่ชีวิตที่ดีและเป็นที่ยอมรับในสังคมมี 5 ประการ คือ 1. เมตตาและกรุณา 2. สัมมาอาชีวะ 3. กามสังวร 4. สัจจะ 5. ความมีสติ (พุทธทาสภิกขุ, 2556)

จึงกล่าวได้ว่า เบญจศีลและเบญจธรรมเป็นหลักคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสงบสุขและความสมานฉันท์ในสังคม เนื่องจากเนื้อหาของหลักธรรมทั้งสองเน้นการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของมนุษย์ ให้เกิดความสมดุลทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น โดยหลักธรรมทั้งสองนี้ ยังได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุในสังคมไทย กล่าวคือ เบญจศีล ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วยข้อห้าม 5 ประการ ได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติดินในกาม ห้ามพูดเท็จ และห้ามเสพสิ่งมีนเมา ข้อปฏิบัติเหล่านี้ ช่วยให้บุคคลพัฒนาความรับผิดชอบต่องานของตนเอง การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ส่งผลให้จิตใจสงบสุขไม่ฟุ้งซ่านด้วยความละโมภโกรธ หรือหลงใหลในสิ่งที่ผิด ในบริบททางการเมือง ผู้สูงอายุที่ยึดมั่นในศีลเหล่านี้ จึงมีแนวโน้มที่จะเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ ซื่อสัตย์สุจริต (ไม่ลักทรัพย์/ทุจริต) มีความน่าเชื่อถือ (ไม่พูดเท็จ) และมีแนวทางบริหารประเทศที่ สันติ (ไม่ฆ่าสัตว์/ไม่สร้างความรุนแรง) ในขณะที่เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับเบญจศีลมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์ ความสำรวม ความจริงใจ และสติสัมปชัญญะ หลักธรรมเหล่านี้ ช่วยส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพและความรักใคร่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมโดยรวม ในทางการเมือง

หลักธรรม เมตตากรุณา ผลักดันให้ผู้สูงอายุเลือกผู้นำที่มุ่งเน้นการดูแล สวัสดิการและผู้ด้อยโอกาส ส่วนหลัก สติสัมปชัญญะ ทำให้พวกเขาใช้ ปัญญา ในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ ไม่หลงเชื่อกระแสหรืออคติ

3. กลุ่มหลักธรรมด้านสังคม: การพิจารณานโยบายสาธารณะและผลกระทบต่อสังคม

3.1 สังคหวัตถุ 4 กับการพิจารณานโยบายสวัสดิการสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2561) ได้กล่าวถึงความหมายของ สังคหวัตถุ 4 ว่า คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย 1. ทาน การให้คือการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยสิ่งของต่าง ๆ รวมถึงการให้ความรู้ คำแนะนำ และการสั่งสอน 2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่น่ารักจับใจ สร้างความรู้สึกดี และเป็นที่ยรักใคร่นับถือ อันได้แก่ คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดความสามัคคี ไมตรีจิต รวมถึงคำพูดที่แสดงถึงประโยชน์ มีเหตุผล หลักฐานและสามารถโน้มน้าวให้เกิดความนิยมและยอมรับได้ 3. อตถจริยา คือ การประพฤติที่เป็นประโยชน์ โดยกระตือรือร้นในการช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมถึงการช่วยแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมในด้านจริยธรรม 4. สมานัตตตาคือ ความมีตนเสมอ คือ การวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายโดยประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน รวมถึงการร่วมรับรู้และร่วมแก้ไขทั้งในยามสุขและยามทุกข์ นอกจากนี้ ยังหมายถึงการวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ สถานภาพบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องตามหลักธรรมในแต่ละสถานการณ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) (2528) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือสนิทสนมกันมั่นคง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเพื่อนครู ซึ่งเกิดจากการเสียสละเงินของผู้สมัครใจเป็นสมาชิกในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ก่อนที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด กลุ่มบริหารจัดการด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของ ความรู้ คำแนะนำ รวมถึงการเสียสละแรงกายและเวลาเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวานเป็นที่ยรัก และซาบซึ้งใจ ยังช่วยสร้างความสามัคคี มิตรไมตรี และความรักใคร่นับถือ ตลอดจนการยอมรับในกฎกติกาที่ตกลงร่วมกัน ทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน และผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันคือ มิตรภาพที่ดี ซึ่งเป็นแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ดี การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพิจารณานโยบายสาธารณะสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะในประเด็นที่ต้องพิจารณาความยั่งยืนทางการคลังและความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเองกับการพึ่งพารัฐ ซึ่งผู้สูงอายุบางส่วนอาจมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์ผลกระทบระยะยาว

3.2 พรหมวิหาร 4 กับการพิจารณานโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข) กรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมทำดีที่เหมาะสมต่อผู้อื่นในสังคม ผู้สูงอายุที่เข้าใจและปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 มีแนวโน้มที่จะพิจารณานโยบายสาธารณะโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิก (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563)

วิเคราะห์ได้ว่า หลักเมตตาและกรุณาช่วยให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความทุกข์ยากของคนกลุ่มอื่นในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มชายขอบหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ซึ่งนำไปสู่การสนับสนุนนโยบายที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเหล่านั้น ขณะที่หลักอุเบกขาช่วยให้ผู้สูงอายุพิจารณานโยบายด้วยความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยไม่มีเหตุผล ในทางปฏิบัติ ผู้สูงอายุจำนวนมากมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักอุเบกขา โดยมักตีความว่าหมายถึงการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาทางสังคมและการเมือง แทนที่จะเข้าใจว่าเป็นการวางใจเป็นกลางบนพื้นฐานของปัญญา ซึ่งความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนี้ อาจนำไปสู่การไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองและการละเลยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

สรุป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญและซับซ้อนต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุไทย โดยหลักธรรมเหล่านี้ ได้ถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลักตามหน้าที่เชิงประยุกต์ใช้ 1) กลุ่มหลักธรรมด้านปัญญา (เช่น โยนิโสมนสิการและกาลามสูตร) ซึ่งส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ 2) กลุ่มหลักธรรมด้านศีลธรรม (เช่น ทศพิธราชธรรมและเบญจศีล-เบญจธรรม) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบในการประเมินคุณธรรมของผู้นำ และกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 3) กลุ่มหลักธรรมด้านสังคม (เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4) ซึ่งส่งเสริมการพิจารณานโยบายสาธารณะและผลกระทบต่อกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมในมิติของพุทธจิตวิทยา กระบวนการตัดสินใจของผู้สูงอายุ มีลักษณะเฉพาะที่ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากหลักธรรมเหล่านี้ ซึ่งรวมถึงการ ตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง ทำให้พวกเขามองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างเข้าใจธรรมชาติมากขึ้น การให้ความสำคัญกับคุณธรรมของผู้นำมากกว่านโยบายเฉพาะหน้า โดยอาศัยความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมและบาปบุญ ในการคัดเลือกผู้สมัคร และการบูรณาการประสบการณ์ชีวิตกับหลักธรรม ในการประเมินสถานการณ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยความแตกต่างในการนำไปปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ระดับการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจและความลึกซึ้งของความเข้าใจในหลักธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักธรรมบางประการ เช่น การตีความ หลักอุเบกขา หรือ กาลามสูตรที่ไม่สมบูรณ์ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการตัดสินใจทางการเมืองในบางกรณีด้วย

กล่าวโดยสรุป หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่เป็นกลไกการกลั่นกรองเชิงศีลธรรม และปัญญา ที่กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุไทยอย่างเข้มข้น แม้จะมีปัจจัยทางสังคมและปัญหาในการตีความ ที่เข้ามาจำกัดประสิทธิภาพในการประยุกต์ใช้อยู่บ้างก็ตาม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบหลักอิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในสังคมไทยต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ : การวิเคราะห์เชิงพุทธจิตวิทยา สามารถวิเคราะห์ได้ 6 องค์ประกอบดังนี้

5 Model

อิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อการตัดสินใจทางการเมือง
ของผู้สูงอายุ : การวิเคราะห์เชิงพุทธจิตวิทยา

ภาพที่ 1 6 Model อิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ : การวิเคราะห์เชิงพุทธจิตวิทยา

จากองค์ประกอบของอิทธิพลของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ต่อการตัดสินใจทางการเมืองของผู้สูงอายุ : การวิเคราะห์เชิงพุทธจิตวิทยาสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ หมายถึง กลไกที่หลักธรรมเหล่านี้ทำงานในกระบวนการคิดของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ โยนิโสมนสิการ ที่เป็นกระบวนการคิดอย่างมีระบบและแบบคาย ซึ่งแตกต่างจากการคิดแบบผิวเผินทั่วไป ทำให้ผู้สูงอายุสามารถแยกแยะข้อมูลทางการเมืองที่ซับซ้อนและบางครั้งก็ขัดแย้งกันได้ ขณะที่กาลามสูตร เป็นหลักการสำคัญที่ปลูกฝังให้ผู้สูงอายุไม่ยึดติดกับความเชื่อเดิม ๆ หรือเชื่อตามผู้นำเพียงเพราะอ้างอิงถึงประเพณีหรือตำรา แต่ให้ใช้การวิเคราะห์และตรวจสอบด้วยตัวเองก่อนตัดสินใจ ทำให้การตัดสินใจทางการเมืองเป็นไปอย่างมีเหตุผลมากขึ้น

2. เกณฑ์การคัดสรรผู้นำ หมายถึง ตัดสินใจของผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นการพิจารณาเชิงคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง หลักทศพิธราชธรรม (ธรรม 10

ประการสำหรับผู้ปกครอง) และ เบนจัสล-เบนจธรรม ทำหน้าที่เป็นกรอบทางจริยธรรมที่ใช้ในการประเมินผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สูงอายุจะพิจารณาจากพฤติกรรมในอดีตของผู้สมัคร ว่ามีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความยุติธรรม และมีเมตตาหรือไม่ซึ่งสะท้อนถึงมุมมองที่ว่า ผู้นำที่มีคุณธรรมจะสามารถนำพาประเทศไปในทิศทางที่ดีกว่า แม้ว่านโยบายที่เสนอนั้นอาจจะไม่ให้ผลตอบแทนในทันทีก็ตาม

3. การพิจารณาผลประโยชน์ของส่วนรวม หมายถึง การคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมโดยรวมผ่านหลัก สังคหวัตถุ 4 (ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ) และพรหมวิหาร 4 (ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่) พวกเขาจะพิจารณานโยบายที่ส่งเสริมความสามัคคีความเท่าเทียมและการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมหลักธรรมเหล่านี้ ทำให้มุมมองทางการเมืองของผู้สูงอายุขยายออกไปจากเรื่องส่วนตัวไปสู่การมองในภาพรวมของสังคมและประเทศชาติ

4. กระบวนการตัดสินใจเชิงลึก หัวข้อนี้จะเจาะลึกไปถึงกระบวนการทางจิตวิทยาที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจ โดยเฉพาะการที่ผู้สูงอายุเข้าใจเรื่อง อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ซึ่งทำให้พวกเขามองการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นและจบไป และไม่ยึดติดกับผลลัพธ์ใด ๆ มากเกินไป นอกจากนี้ ความเชื่อในเรื่อง กฎแห่งกรรม ยังทำให้พวกเขามองว่าการกระทำทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกผู้นำหรือการมีส่วนร่วม จะมีผลกระทบตามมาทั้งต่อตนเองและสังคม ทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างรอบคอบและคำนึงถึงผลที่ตามมาในระยะยาว

5. การตัดสินใจที่มีคุณภาพ หมายถึง การมองเห็นถึงปัญหาเชิงปฏิบัติ โดยยกตัวอย่างการตีความหลักธรรมที่ผิดพลาด เช่น การเข้าใจหลัก อุเบกขา (การวางเฉย) ในแง่ของการไม่ใส่ใจการเมือง หรือการใช้ กาลามสูตร อย่างผิวเผิน โดยไม่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์อย่างแท้จริง ซึ่งทำให้การตัดสินใจทางการเมืองไม่ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด สิ่งนี้สะท้อนว่า การเข้าถึงหลักธรรมที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพของการตัดสินใจทางการเมืองในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ทัตทรวง บุญญาธิการ และคณะ. (2558). *ภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมที่มีผลต่อการจัดการความรู้*อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้. งานประชุมสัมมนาวิชาการด้านบริหารธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมในเขตชายฝั่งตะวันออกครั้งที่ 4. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *ศีลธรรมพื้นฐานแห่งชีวิต*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2556). *ทศพิธราชธรรม : 10 ตัวชี้วัดสำหรับผู้นำองค์กร*. กรุงเทพฯ: ศรีเสนอการพิมพ์.

- พุทธทาสภิกขุ. (2556). *ธรรมะประยุกต์เพื่อชีวิต*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2564). การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 14(3),
1- 18.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารองค์กรภาครัฐ. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(2), 89-106.